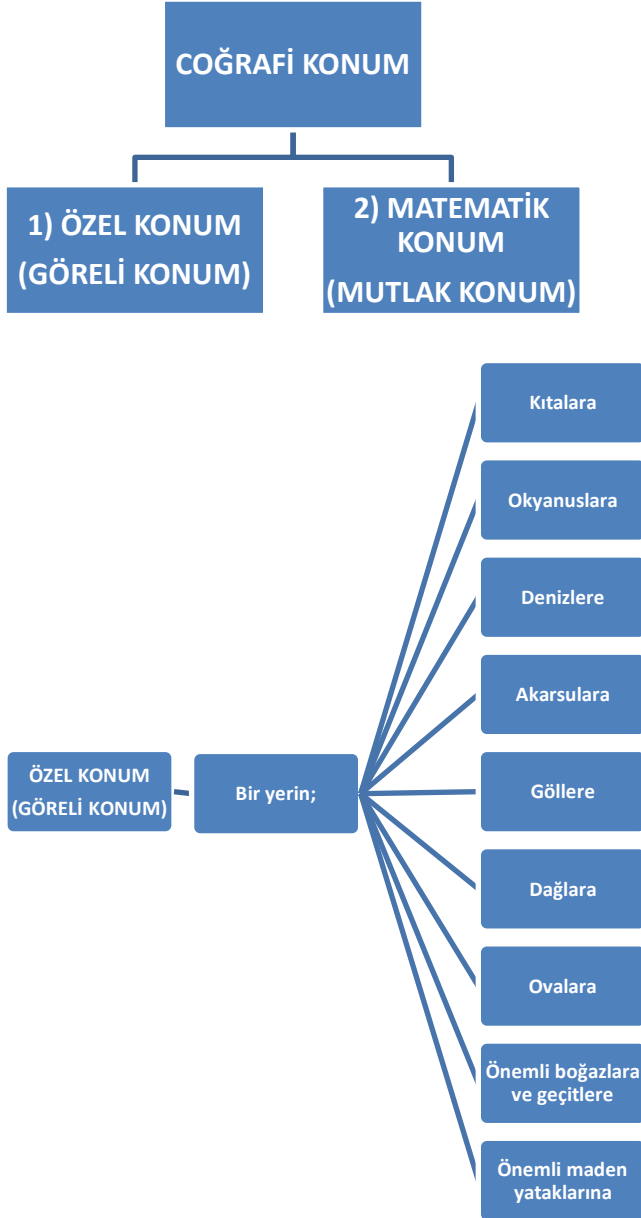

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanerarslancografya.blogspot.com

TÜRKİYE’NİN KONUMU

ÖZEL KONUMUN ETKİLERİ

Özel konum bir yerin;

- İklimini,
- Tarımını,
- Turizmini,
- Ticaretini,
- Bitki örtüsünü,
- Ulaşımını

etkiler.

TÜRKİYE’NİN ÖZEL KONUMU

- Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı noktada yer alır.

- Ortalama yükseltisi 1132 m.dir.Yer şekilleri çok çeşitli olduğundan, çeşitli iklimler görülür ve aynı anda farklı mevsim özellikleri yaşanır.
- Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımadadır.

Bundan dolayı;

İklim

Tarım ürünü

Bitki örtüsü

Turizm çeşitliliği görülür.

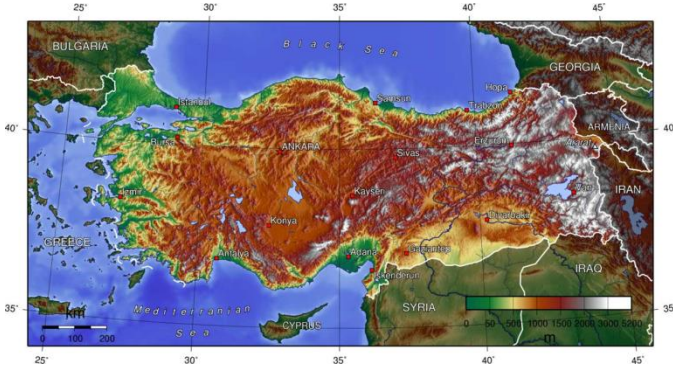
- Petrol bakımından zengin ülkelere komşudur. Bu nedenle doğu ile batı arasında enerji koridoru olma yolunda çalışmalar sürmektedir.

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

- Gerçek alanı 814578 km², izdüşüm alanı 779452 km²'dir. Bu farkın fazlalığı ülkemizin engebeli bir ülke olduğunu gösterir.

- NATO, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Konseyi, İslam Konferansı Örgütü gibi uluslararası kuruluşlara üye olması özel konumuyla ilgilidir.

- Türkiye tarihi İpek Yolu ile Baharat Yolları üzerindedir.
- İstanbul ve Çanakkale boğazlarına sahiptir. Bu sayede; Uluslararası arenada stratejik önemi fazladır.

Boğazlardaki geçişten alınan ücret nedeniyle ekonomik girdi elde edilir.

Özellikle İstanbul boğazının şehre kattığı güzellik sayesinde İstanbul turistik açıdan da ilgi odağıdır.

- Dağlar genellikle doğu-batı yönünde uzanır. Bu da akarsuların yönünün genel olarak bu yönde olmasına yol açar.

TÜRKİYE'NİN MATEMATİK KONUMU

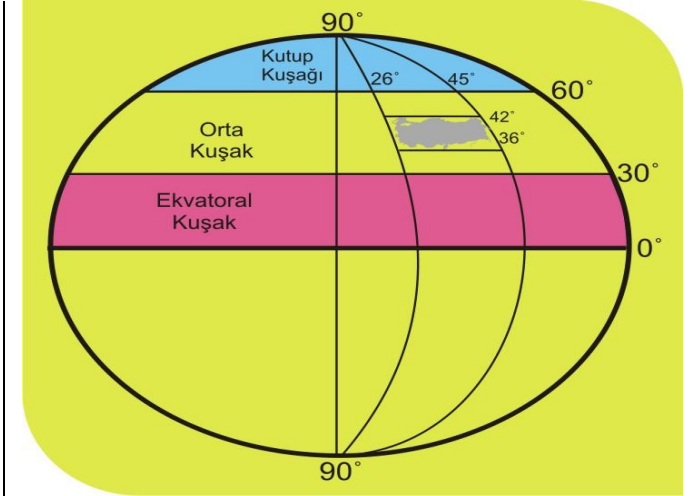
Bir yerin ekvatora ve başlangıç meridyenine göre konumuna denir.

PRATİK; Bir durum veya olay sırf o yerin;

- Ekvatorun kuzeyinde veya güneyinde,
- Daha kuzeyde veya daha güneyde,
- Daha doğuda veya daha batıda olmasından dolayı yaşanıyor ise bu kesinlikle matematik konumla ilgilidir.

- 26° - 45° doğu meridyenleri, 36° - 42° kuzey paralelleri arasında yer alır.

tanerarslancografya.blogspot.com

- En güney ucu Hatay'ın Beysun Köyüdür.(36° kuzey paraleli)
En kuzey ucu Sinop İnceburun' dur.(42° kuzey paraleli)
En batı ucu Gökçeada Avlaka Burnudur.(26° doğu meridyeni)
En doğu ucu Türkiye Nahçıvan sınırır.(45° doğu meridyeni)

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

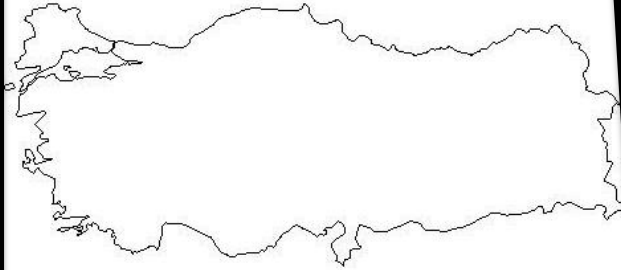
TANER ARSLAN

tanerarslancografya.blogspot.com

- En doğusu ile en batısı arasında $45-26= 19$ boylam vardır. İki boylam arası 4 dakika olduğundan en doğusu ile en batısı arasında $19 \times 4 = 76$ dakikalık zaman farkı vardır.

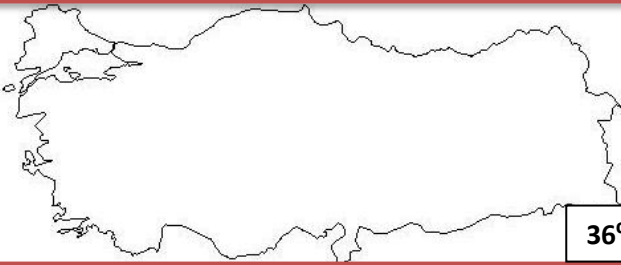
26°D

45°D

- En kuzeyi ile en güneyi arasında $42-36= 6$ enlem vardır. İki enlem arası mesafe 111 km olduğundan en kuzeyi ile en güneyi arasında $6 \times 111 = 666$ km mesafe vardır.

42°K

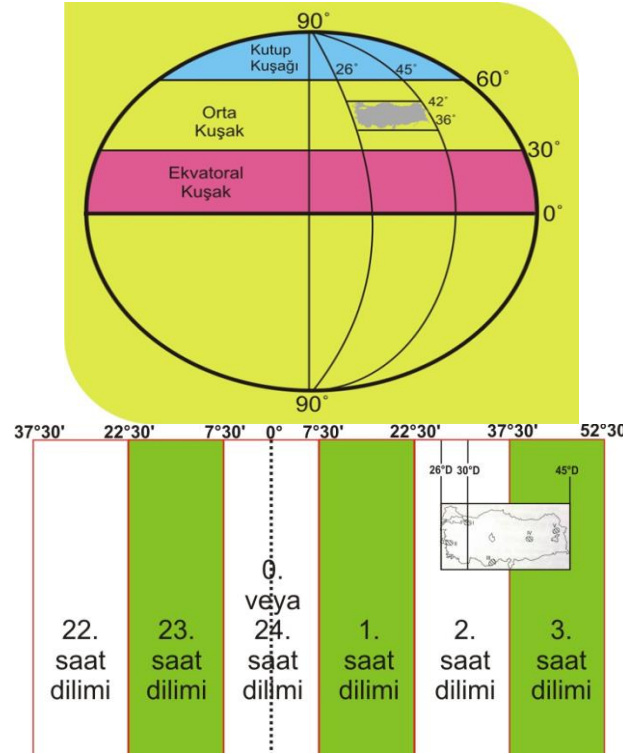

36°K

- Türkiye doğu yarımkürededir. Bundan dolayı;

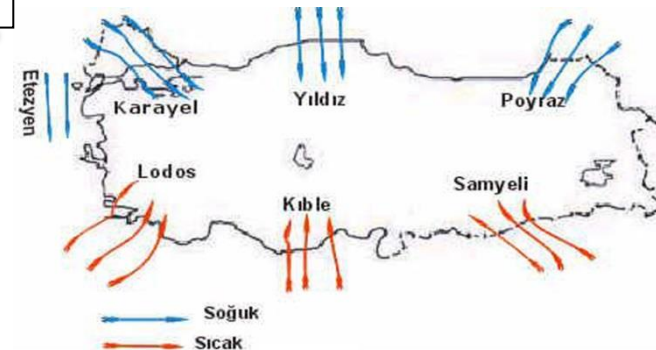
Yerel saati başlangıç meridyeninin yerel saatinden ileridir.

İkinci ve üçüncü saat dilimlerini kullanır.

- Türkiye kuzey yarımkürededir. Bundan dolayı;

Güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı yükseltirken kuzeyden esen rüzgârlar sıcaklığı düşürür.

En uzun gündüz 21 Haziranda yaşanır.

En uzun gece 21 Aralıkta yaşanır.

21 Mart ilkbahar başlangıcıdır.

23 Eylül sonbahar başlangıcıdır.

- Türkiye dönencelerin dışındadır. Bundan dolayı;

Güneş ışınlarını hiçbir zaman tam dik açı ile alamaz. Gölge boyu hiçbir zaman sıfırlanmaz.

- Türkiye orta kuşaktadır. Bundan dolayı; Dört mevsim belirgin olarak yaşanır. Genel olarak cephe yağışları görülür Batı rüzgârları etkilidir Aşırı sıcak ve soğuk iklim şartları yaşanmaz. Buzullar deniz seviyesine kadar etkili olamaz.

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanearslancografya.blogspot.com

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

YER ŞEKİLLERİMİZİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Genel olarak ülkemiz engebeli ve yüksek bir yapıya sahiptir. Ortalama 1132 m. ile Avrupa’nın en yüksek ülkesidir.

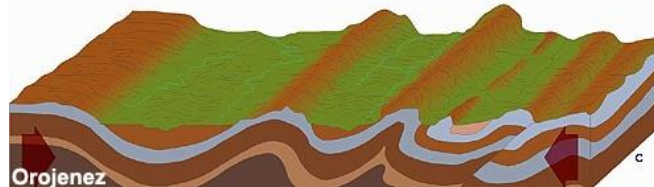
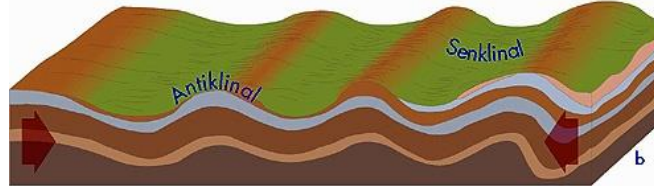
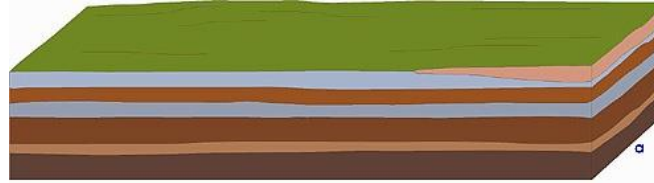

- Ülkemizde yükselti batıdan - doğuya, kıydan - iç kesimlere doğru artar. Kuzey ve güneyde uzanan sıradağlar doğuda birleşirler bu da doğunun yükseltisini arttırmıştır.
- Kuzey ve Güneyde kıyıya paralel uzanan dağlar bu kıyıların girintisi çıkıntısı az sade bir özellik göstermesini sağlamıştır.
- Dağlar ülkemizin yer şekillerinin önemli bir kısmını oluşturur. Ülkemizin % 55’i 1000 m. üstü, % 25’i 500- 1000 m. arası, % 8-9 ‘u- 0- 250 m. arasındadır.
- Kısa mesafelerde bile büyük yükselti farklarına rastlanılabilir.
- Akdeniz ve Karadeniz bölgesinde dağlar kıyıya paralel uzanır, Ege bölgesinde ise dağlar kıyıya dik uzanır.
- Ova ve Platolar genellikle yüksek kesimlerde yer alır. Bunun sebebi üçüncü jeolojik

zamanın başlarında dış kuvvetler tarafından düzleştirilen Anadolu yarım adasının Üçüncü jeolojik zamanın sonlarında, dördüncü jeolojik zamanın başlarında toptan yükselmesidir.

- Ülkemizde ki dağlar genel olarak:
I. zamanda oluşmaya başlamıştır.
II. zamanda aşınmaya uğramış ve alçalmışlardır. II. zamanda aşınan tortular deniz ortamlarında birikmiş;
III. zamanda oluşan Alp dağ Oluşum Hareketiyle kıvrılarak yükselmiş ve orojenik dağlarımız oluşmuştur.
IV. zamanda Epirojenez ile yükseklikleri artmıştır.
III. zamandan beri devam eden volkanik olaylarla da volkan konileri oluşmuştur.

DAĞ OLUŞUM HAREKETLERİ – KIVRILMA

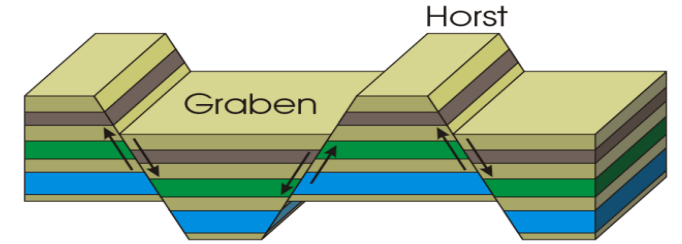

Deniz tabanına biriken tortuların sıkışarak kıvrılıp yükselmesi ile oluşur.

Kuzey Anadolu ve Toros Dağları Alp-Himalaya kıvrım sisteminin Anadolu’daki uzantılarıdır.

Bunların dışında İç Batı Anadolu, İç Anadolu ve Doğu Anadolu’da orojenik hareketlerle meydana gelmiş 2.derece dağ sıraları bulunur.

DAĞ OLUŞUM HAREKETLERİ - KIRILMA

Kıvrılamayacak kadar sert olan kütleler yan basınçların etkisinde kalınca kırılırlar. Kırılma sonucu yüksekte kalan kısımlar (horst) dağları, alçakta kalan kısımlar grabenleri oluşturur. Ege Bölgesi’ndeki Yunt dağı, Bozdağlar ve Aydın Dağları horst, bunlar arasındaki Gediz, Büyük Menderes ve Küçük Menderes ovaları ise tipik birer grabendir.

DAĞ OLUŞUM HAREKETLERİ - VOLKANİZMA

Volkanlardan çıkan malzemelerin birikmesiyle oluşan dağlara volkanik dağlar (volkan konisi) denir.

Türkiye’nin en önemli volkanik sahaları 3 bölgemizde toplanmıştır;

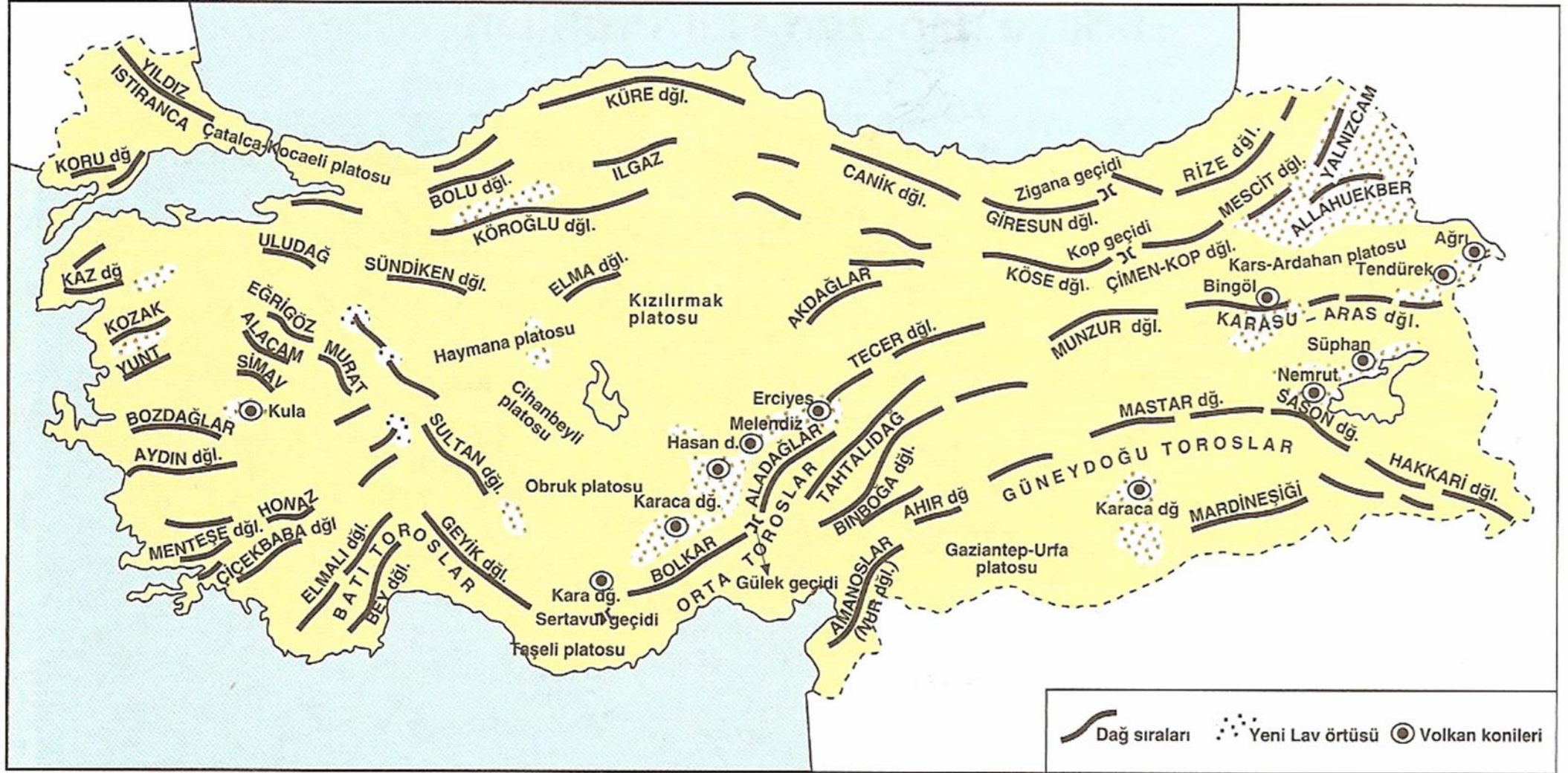
- 1- Doğu Anadolu bölgesi
- 2-İç Anadolu Bölgesi
- 3-Batı Anadolu bölgesi

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanerarslancografya.blogspot.com

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI

Türkiye'nin yerşekilleri: Başlıca dağ sıraları, platoları ve volkan konileri

Bölgelere Göre Dağlar

D. Anadolu

- Mercan Dağı
- Karasu Dağı
- Aras Dağı
- Allahuekber Dağı
- Şerafettin Dağı
- Kargapazarı Dağı
- Bingöl Dağı
- B. ve K. Ağrı
- Nemrut dağı
- Tendürek ve Süphan dağları

Kuzey Anadolu

- Küre Dağları
- Canik Dağları
- Giresun Dağları
- Gümüşhane Dağı
- Kalkanlı Dağı
- Trabzon ve Rize dağları
- Köroğlu Dağı
- Ilgaz Dağı
- Yıldız dağları
- Kop, Mescit, Yalnız Çam dağ.

İç Anadolu

- Sündiken dağı
- Tecer dağı
- Çamlıbel dağı
- Hınzır dağı
- Akdağlar
- İdris Dağı
- Elmadağ, Sultan Dağı
- Ayaş Dağı
- Erciyes, Melendiz
- Hasan, Karadağ, Karacadağ.

G.Anadolu

- Ak dağlar
- Bey Dağları
- Dedegöl
- Geyik Dağları
- Bolkar Dağları
- Aladağlar
- Tahtalı Dağları
- Binboğa Dağları
- Nur, Engizek, Nurhak dağları
- Akçakara, Sat ve Hakkâri dağ.

Batı Anadolu

- Bozdağlar
- Aydın Dağları
- Uludağ
- Madra Dağı Ve Yunt Dağı
- Menteşe Dağları
- Kaz dağları
- Biga Dağları
- Eğrigöz dağı
- Murat Dağı
- Sandıklı dağları

Ülkemizde Oluşumuna Göre Dağlar

Kıvrımlı Dağlar

- Tahtalı Dağı, Ak dağlar
- Küre Dağları, Giresun Dağları
- Sündiken dağı, Tecer dağı
- Sultan Dağı, Geyik Dağları
- Mercan Dağı, Karasu Dağı
- Canik Dağları, Kalkanlı Dağı
- Akdağlar, İdris Dağı
- Geyik Dağları, Bolkar Dağları
- Trabzon ve Rize dağları
- Nur, Engizek, Nurhak dağları

Volkanik Dağlar

- B. ve K. Ağrı Dağı
- Tendürek dağı
- Süphan Dağı
- Nemrut Dağı
- Erciyes Dağı
- Melendiz Dağı
- Hasan Dağı
- Karadağ Dağı
- Karacadağ Dağı
- Kula Dağları

Kırıklı Dağlar

- Bozdağlar
- Aydın Dağları
- Madra Dağı
- Yunt Dağı
- Menteşe Dağları
- Kaz Dağları
- Dumanlı Dağı
- Kozak Dağı

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanerarslancografya.blogspot.com

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI – DOĞU ANADOLU DAĞLARI

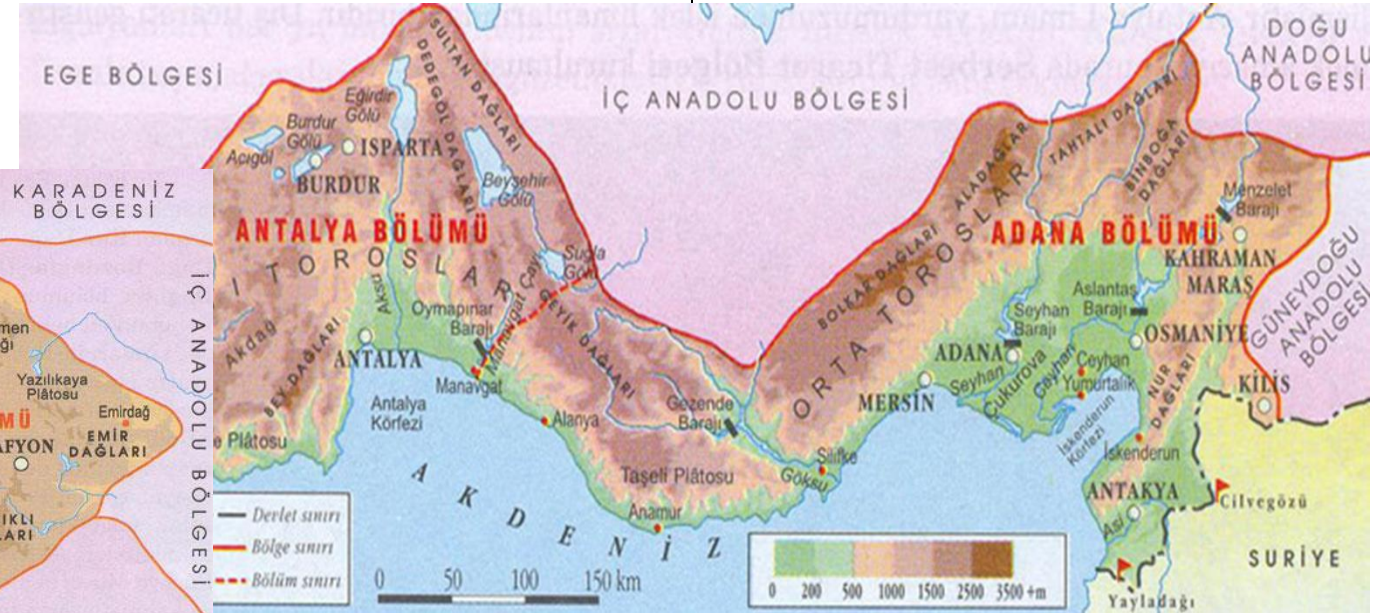
Mercan, Karagöl, Karasu – Aras, Şerafettin, İhtiyar
Şahap, Hakkari, Ağrı, Süphan, Nemrut, Tendürek

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI – KUZAY ANADOLU DAĞLARI

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI – GÜNEY ANADOLU DAĞLARI (AKDENİZ)

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI – BATI ANADOLU DAĞLARI

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanerarslancogرافya.blogspot.com

TÜRKİYE'NİN DAĞLARI – İÇ ANADOLU DAĞLARI

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanearslancogرافya.blogspot.com

TÜRKİYENİN PLATOLARI VE OVALARI

Türkiye'nin Başlıca Ova ve Platoları

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanerarslancogرافya.blogspot.com

Plato, akarsular tarafından derince yarılmış çevresine göre yüksekte kalan düz alanlardır.

Yayla ise yazın hayvanların otlatıldığı, halkın ilkbahar ve yazın kullandığı geçici yerleşmelerdir.

Platolar yayla olarak kullanılabilir. Ancak her yayla plato değildir.

Yurdumuz platolar bakımından zengindir. Bunun en önemli sebebi, yurdumuzda penepren (yontuk düz) halindeki yerlerin toptan yükselmeye uğraması ve yüksekte kalan kesimlerin akarsularla parçalanmasıdır.

- Platolar yönüyle en zengin bölgemiz İç Anadolu'dur. Başlıcaları;

Haymana, Cihanbeyli, Obruk, Bozok, Uzun Yayladır. Ortalama yükseklikleri 1000-1500 m arasında değişir. Kireçli ve killi tortul tabakalar üzerinde oluşmuşlardır. İç Anadolu platoları tahıl tarımının yapılabildiği önemli alanlardır.

Bozkırların geniş alan kaplamasından dolayı küçükbaş hayvancılığına da elverişlidir.

- Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Erzurum-Kars ve Ardahan platoları Türkiye'nin en yüksek platolarıdır. Volkanik arazi üzerinde oluşmuşlardır.

Erzurum-Kars ve Ardahan platoları yazların serin ve yağışlı geçmesi sebebiyle gür otlarla kaplıdır. Bu durum büyükbaş hayvancılığın gelişmesine olanak sağlamıştır.

- Akdeniz Bölgesi'nde bulunan Taşeli ve Teke platoları karstik arazi üzerinde oluşmuşlardır.

Kireç taşlarından oluşan yapısı sebebiyle yeraltına sızmanın ve karstik şekillerin yaygın olduğu platolardır.

Yüzey sularının yeraltına sızması tarımsal faaliyeti olumsuz yönde etkilemiştir. Bu sebeple nüfus yoğunluğu azdır.

- Yüzey şekilleri yönüyle sade bir yapıda olan G.Doğu Anadolu Bölgesi de platolarca zengindir. Başlıcaları; G. Antep ve Ş.Urfa platolarıdır.

TÜRKİYE'NİN OVALARI

OVA: Akarsular tarafından parçalanmamış, çevrelerine göre alçakta olan geniş düzlüklerdir.

OLUŞUMUNA GÖRE OVALARIMIZ

Tektonik ovalar

- Erzincan ovası
- Malatya
- Muş
- Konya
- Eskişehir
- Kahramanmaraş ovası-
- Göksun, Elbistan, Afşin
- Balıkesir
- Erbaa-Niksar ovası
- Merzifon
- Bolu, Düzce

Delta Ovaları (Birikim ovaları)

- Kızılırmak (Bafra) deltası
- Çarşamba Deltası
- Gediz Deltası
- Sakarya Deltası
- Meriç Deltası
- Küçük Menderes Deltası
- Büyük Menderes Deltası
- Bakırçay Deltası
- Çukurova
- Göksu Deltası

Karstik Ovalar

- Seki
- Muğla
- Acıpayam
- Çeltikçi
- Tefenni
- Bozova
- Korkuteli
- Elmalı
- Ketsel
- Isparta

- Ege Bölgesi'nin, İç Batı Anadolu Bölümü'nde Yazılıkaya platosu bulunmaktadır.
- Marmara Bölgesi'nde İstanbul Boğazı'nın iki tarafında yer alan Çatalca-Kocaeli yarımadalrı yükseltileri az olmasına rağmen plato özelliği gösterir.

OLUŞUMLARINA GÖRE OVALAR

- 1) Tektonik Ovalar: Yer kabuğu hareketleri sonucu çöken sahalarda akarsuların taşıdığı alüvyonları biriktirmesiyle oluşmuş ovalardır. Türkiye'nin iç bölgelerindeki ovaların büyük çoğunluğu tektonik oluşumludur. Ana fay

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanearslancografya.blogspot.com

hatları boyunca çöküntü alanlarında bu tür ovalar yaygındır.

- 2) Alüvyal Ovalar: Akarsuların taşıdığı malzemeleri akarsu ağızlarında biriktirmesiyle oluşmuş delta ovalarıdır.
- 3) Tektonik Ovalar: Yer kabuğu hareketleri sonucu çöken sahalarda akarsuların taşıdığı alüvyonları biriktirmesiyle oluşmuş ovalardır. Türkiye'nin iç bölgelerindeki ovaların büyük çoğunluğu tektonik oluşumludur. Ana fay hatları boyunca çöküntü alanlarında bu tür ovalar yaygındır.

TÜRKİYE'NİN OVALARI – MARMARA BÖLGESİ

TÜRKİYE'NİN OVALARI – KARADENİZ BÖLGESİ

TÜRKİYE'NİN OVALARI – EGE BÖLGESİ

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

TÜRKİYE'NİN OVALARI – AKDENİZ BÖLGESİ

tanearslancografya.blogspot.com

TÜRKİYE'NİN OVALARI – G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

TÜRKİYE'NİN OVALARI – İÇ ANADOLU BÖLGESİ

TÜRKİYE'NİN OVALARI – DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

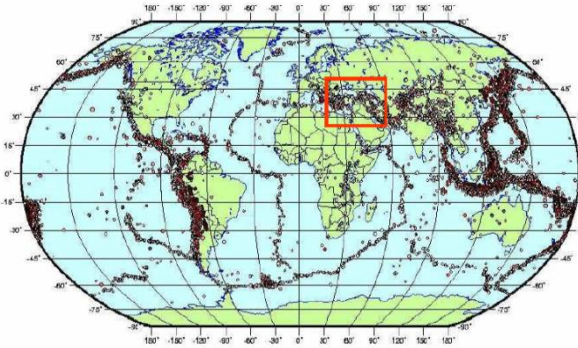
TANER ARSLAN

tanerarslancografya.blogspot.com

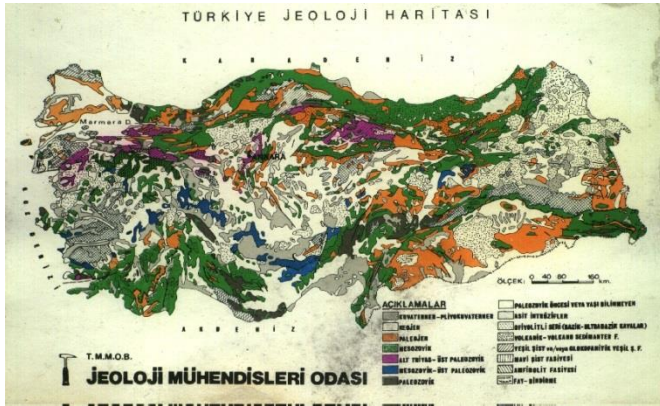
TÜRKİYE'DE YER ŞEKİLLERİNİN OLUŞUMUNDA İÇ VE DIŞ KUVVETLER

TÜRKİYE'NİN JEOLojİK GEÇMİŞİ

- Türkiye orojenik hareketlerin sıkça yaşandığı Alp Orojenik Kuşağı içerisinde yer alır.

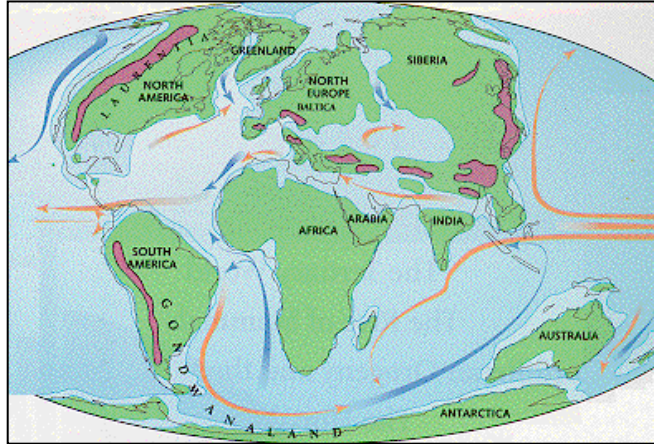
- Ülkemiz jeoloji laboratuvarı görünümünde bir yapıya sahiptir. Çünkü ülkemizde bütün jeolojik devirlere ait tortul, metamorfik ve volkanik arazilere rastlamak mümkündür.

- Ülkemiz, bütün jeolojik devirlere ait arazileri bulundurmasına rağmen bu günkü görünümünü son jeolojik dönemde almıştır.

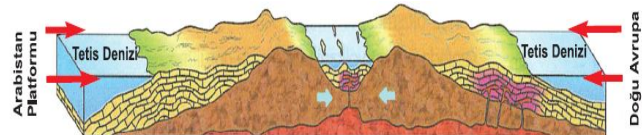
TÜRKİYE'NİN JEOLojİK GEÇMİŞİ – Birinci Jeolojik Zaman (Paleozoik)

Bu dönemde Türkiye'nin bulunduğu alanda Tethys Denizi bulunmaktadır.

Tethys Denzinde biriken tortullar, kuzey ve güneyden eski kara kütlelerinin hareketiyle kıvrılarak deniz yüzeyine çıkmıştır.

Türkiye'deki I. Zaman arazilerinin temelini oluşturan bu tortullar zamanla başkalaşıma uğrayarak masif adı verilen sert kütleler haline dönüşmüştür.

Başlıca Masifler

Trakya'da Yıldız Dağları, Batı Anadolu'da Saruhan-Menteşe, İç Anadolu'da Kırşehir-Yozgat çevresi, Kuzey Anadolu'da Kastamonu-Devrekani, Doğu Anadolu'da Bitlis çevresi, Akdeniz Bölgesi'nde Alanya-Anamur arası

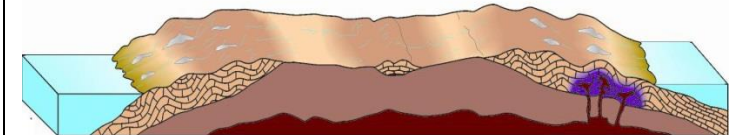

Bol yağışlarla oluşan gür bitki örtüsünün kalıntıları, zamanla Zonguldak çevresinde taşkömürü yataklarını oluşturmuştur.

TÜRKİYE'NİN JEOLojİK GEÇMİŞİ – İkinci Jeolojik Zaman (Mezozoik)

Bu zamanda Anadolu'da yer kabuğu hareketleri fazla olmamıştır.

Birinci zamanda meydana gelen kıvrımlı yüzeyler aşınarak peneplen haline gelmiştir. Anadolu'nun da içinde bulunduğu Tethys Denizi'nde yoğun birikme gerçekleşmiştir.

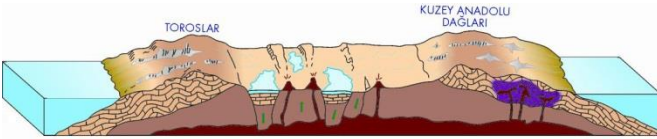

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

TÜRKİYE’NİN JEOLojİK GEÇMİŞİ – Üçüncü Jeolojik Zaman (Tersiye)

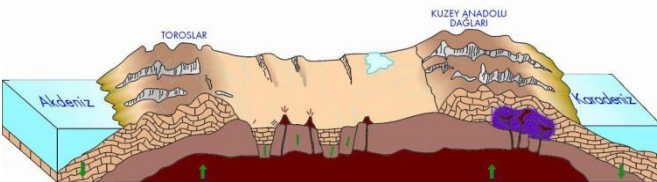
Bu dönemde Alp-Himalaya orojenezi sonucu Kuzey Anadolu Dağları ile Toroslar oluşmuştur. Kuzey-güney yönlü sıkışmaların etkisine uğrayan Anadolu arazisinde yer yer kırılmalar olmuş ve bunun sonucunda fay hatları oluşmuştur. Bu fay hatları boyunca volkanizma faaliyetleri yoğunlaşmıştır.

Petrol, linyit, tuz ve boraks yatakları oluşmuştur.

TÜRKİYE’NİN JEOLojİK GEÇMİŞİ – Dördüncü Jeolojik Zaman (Kuaterner)

Deniz ilerlemesi ile İstanbul ve Çanakkale boğazları oluşmuş, böylece Akdeniz ile Karadeniz birleşmiştir. Bu zamanda meydana gelen iklim değişimleri sonucu 2000 m.’den yüksek dağlarımız buzullaşmaya uğramıştır.

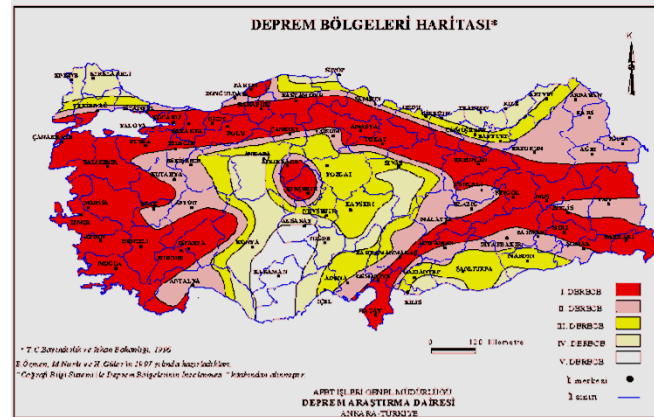
Türkiye bugünkü görünümünü dördüncü zamanda kazanmıştır.

Bugünkü Ege Denizi’nin yerinde bulunan Egeit karası çökerek Ege Denizi oluşmuştur.

TÜRKİYE’DE FAY HATLARI VE DEPREMLER

Türkiye’nin çok yoğun deprem etkinliği altında olması doğrudan dünya üzerindeki jeolojik-tektonik konumuyla ilgilidir.

Türkiye’nin güncel tektoniği ve depremselliğini yöneten jeolojik olaylar çevresinde gerçekleşen levha hareketlerine bağlı olarak meydana gelir.

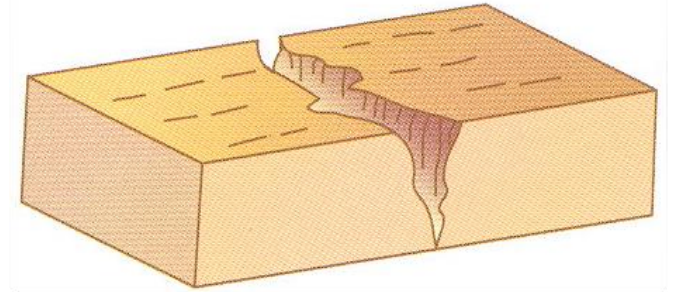
tanerarslancografya.blogspot.com

TÜRKİYE’DE AKARSULARIN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ

Türkiye’de yer şekillerini oluşturan dış kuvvetlerin başında akarsular gelir. Ülkemizin yüksek ve engebeli bir yapıda olması nedeniyle akarsuların aşındırma, taşıma ve biriktirme faaliyetleri oldukça hızlıdır.

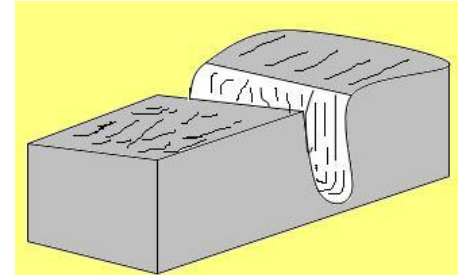
AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ – ÇENTİK VADİ

Akarsu yatak eğiminin fazla olduğu alanlarda derine aşındırmanın etkisiyle oluşurlar. Türkiye’de en fazla görülen vadi şeklidir.

AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ – BOĞAZ VADİ

Akarsular tarafından dağların enine yarılması sonucu oluşan ve profilleri “u” harfine benzeyen vadilerdir. Türkiye’de en fazla Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerinde görülür. Kıyı ile iç kesim arasında önemli geçit yollarıdır.

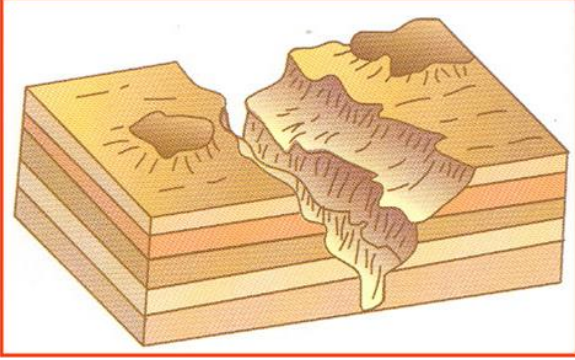
7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

tanerarslancografya.blogspot.com

AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ – KANYON VADI

Daha çok karstik arazilerde oluşan derin ve dik yamaçlı vadilerdir. Akdeniz Bölgesi'nde yaygın olarak görülür. Ör: Göksu vadisi ve Köprülü kanyonu.

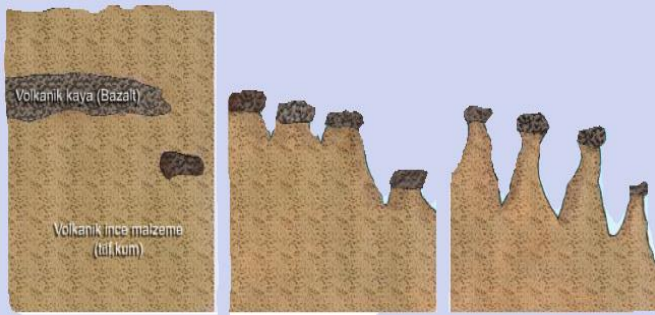

AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ – TABANLI VADI

Akarsu yatak eğiminin az olduğu alanlarda yana aşındırmanın etkisiyle oluşur. Ör: Ege Bölgesi akarsu vadilerinde olduğu gibi.

AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ – PERİ BACALARI

Peribacaları;

Eğimin fazla, bitki örtüsünün seyrek olduğu, volkanik arazilerde (kalın tüflü arazilerde) sel aşındırması sonucu oluşur.

Ör: En yaygın olarak İç Anadolu Bölgesi'nde Nevşehir (Ürgüp, Göreme) çevresinde görülür.

Peribacalarının oluşmasında rüzgârların etkisi dolaylıdır.

AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ – KIRGIBAYIR (BADLAND)

Eğimin fazla, bitki örtüsünün seyrek olduğu milli, tüflü arazilerde sel sularının araziye çok sık bir şekilde yarması ile oluşan yer şekilleridir.

Yurdumuzda en fazla İç Anadolu ve G.Doğu Anadolu Bölgelerinde görülür. Bu tür arazilerde tarım yapma imkânı yoktur.

AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ – DEV KAZANI

Akarsuların şelale şeklinde aktığı yerlerde, suların düşme alanında aşındırma ile oluşan çukurluklara denir.

Ör: Manavgat, Kurşunlu, Düden şelalelerinde olduğu gibi.

BİRİKTİRME ŞEKİLLERİ – MENDERES (BÜKLÜM)

Akarsu yatak eğiminin az olduğu alanlarda, akarsuyun bükümmler yaparak akması sonucu oluşurlar. Hem aşındırma hem de biriktirme etkilidir.

Akarsularda menderes olayı en fazla Ege Bölgesi'nde görülür.

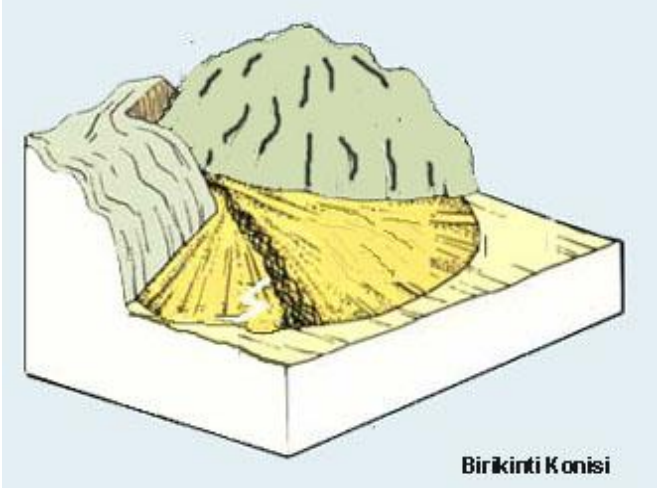

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

BİRİKTİRME ŞEKİLLERİ – BİRİKİNTİ KONİSİ

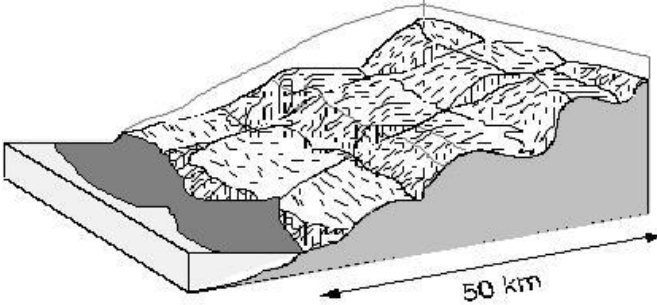
Dağ yamaçlarından inen suların, eğimin azaldığı dağ eteklerinde taşıdığı materyalleri biriktirmesi ile oluşan yeryüzü şekilleridir.

BİRİKTİRME ŞEKİLLERİ – DAĞ ETEĞİ OVASI

Birikinti konilerinin birleşmesi sonucu oluşan hafif dalgalı düzlüklere denir.

İç Anadolu Bölgesi'nin kuzey ve güneyindeki dağ eteklerinde bu şekilde oluşmuş düzlükler vardır.

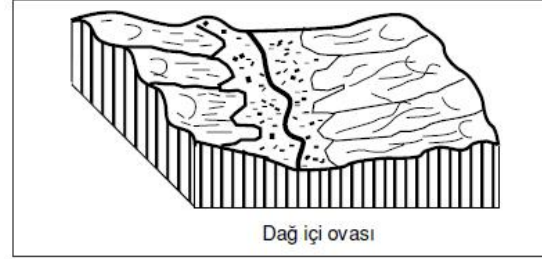

BİRİKTİRME ŞEKİLLERİ – DAĞ İÇİ OVASI

Etrafı dağlarla çevrili çukur alanlara inen akarsu ve derelerin taşıdıkları malzemeleri yatak eğimlerinin

azaldığı yerde biriktirmesi sonucu oluşan düzlüklerdir.

Bu tür düzlükler Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaygındır.

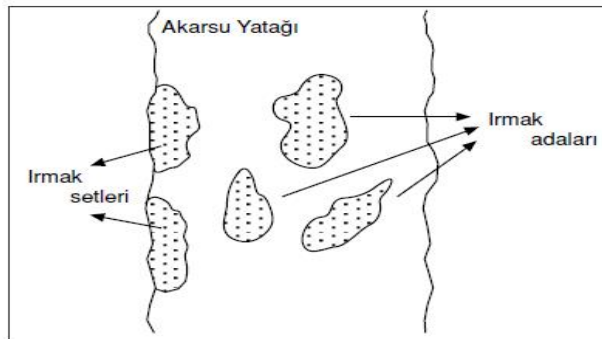
BİRİKTİRME ŞEKİLLERİ – DELTA OVASI

Akarsuların taşıdığı materyalleri denize döküldüğü yerde biriktirmesiyle oluşan düzlüklerdir.

BİRİKTİRME ŞEKİLLERİ – IRMAK ADASI

Akarsu yatak eğiminin azaldığı ve yatağın genişlediği yerlerde taşınan alüvyonların yatak

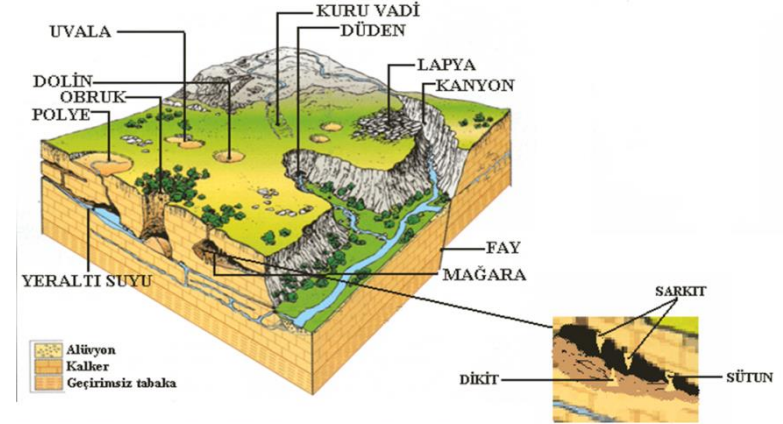

tanerarslancografya.blogspot.com

inde birikmesi ile oluşur

YERALTI SULARININ OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER (KARSTİK ŞEKİLLER)

KARSTİK ARAZİ

<http://www.fi.cru.it/sboios/karste.htm> adresinden çevrilmiş ve ekleme yapılmıştır.

Kolay eriyebilen kayaların (kalker, jips, kayatuzu) suda çözünmesi ve tekrar çökmesi ile oluşan yer şekilleridir.

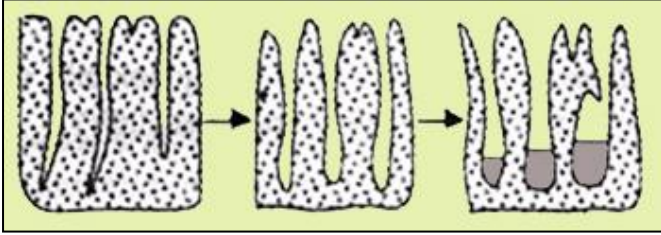
Karstik şekiller en fazla Akdeniz Bölgesi'nde görülür. Sebebi, kalkerli arazinin geniş yer tutmasıdır.

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

KARSTİK AŞINIM ŞEKİLLERİ – LAPYA

Kalkerli arazilerde yağmur ve kar sularının kimyasal aşındırması ile oluşan oluk şeklindeki yarıntılardır. Derinlikleri bir kaç cm ile bir kaç metre arasında değişir.

Karstik şekillerin en küçüğüdür. En fazla Batı Toroslar 'da görülür.

KARSTİK AŞINIM ŞEKİLLERİ – DOLİN

Kalkerli arazilerde erime ve çökme sonucu oluşan tava şeklindeki çukurluklardır.

KARSTİK AŞINIM ŞEKİLLERİ – UVALA

Dolinlerin birleşmesi ile oluşan daha büyük çukurluklardır.

KARSTİK AŞINIM ŞEKİLLERİ – POLYE

Uvaladan daha büyük karstik erime ve tektonik çöküntü alanlarıdır.

Ör: Antalya (Elmalı, Korkuteli) , Burdur (Kestel, Tefenni, Gölhisar), Denizli (Tavas, Acıpayam) ve Muğla Ovaları.

KARSTİK AŞINIM ŞEKİLLERİ – OBRUK

Kalkerli arazilerdeki mağara tavanlarının çökmesiyle oluşan derin doğal kuyulardır.

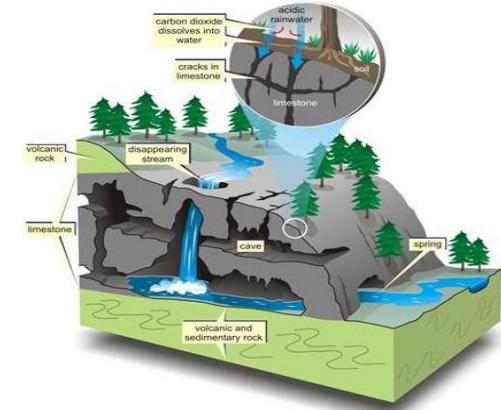
Ör: Cennet-Cehennem Obrukları (İçel), Kızören Obruğu (Konya) .

KARSTİK AŞINIM ŞEKİLLERİ – DÜDEN

Yerüstü sularının yeraltına daldığı veya yer altı sularının yüzeye çıktığı doğal kuyulardır. Ör: Düden Suyu'nda olduğu gibi.

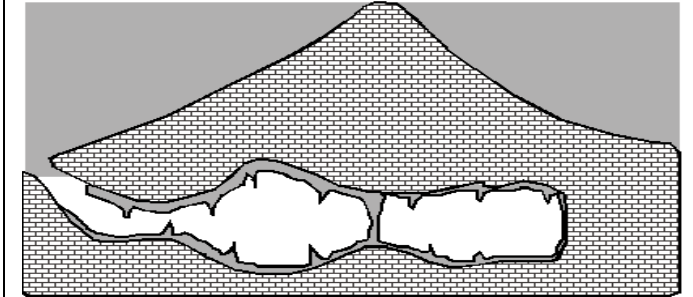
tanerarslancogرافya.blogspot.com

KARSTİK AŞINIM ŞEKİLLERİ – MAĞARA

Kalkerli arazilerde yer altı sularının kimyasal aşındırması ile oluşan yeraltındaki boşluklardır.

Ör: İnsuyu (Burdur), Zindan Mağarası (Isparta), Karain – Damlatas ve Dim (Antalya), Narlıkuyu (Astım), Cennet-Cehennem Mağaraları (İçel), Keloğlan ve Kaklık mağaraları (Denizli) Karaca Mağarası (Gümüşhane), Ballica Mağarası (Tokat)

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

KARSTİK AŞINIM ŞEKİLLERİ – KANYON VADİ

Daha çok karstik arazilerde oluşan derin ve dik yamaçlı vadilerdir. Boğaz vadilere benzerler. Akdeniz Bölgesi'nde Göksu vadisi ve Köprülü kanyonu, Ege Bölgesi'nde Ulubey Kanyonu örnektir.

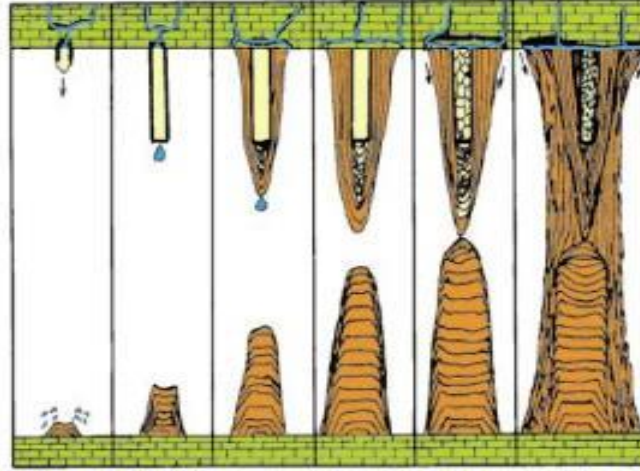

KARSTİK BİRİKİM ŞEKİLLERİ – TRAVERTEN

Yer altı suları içinde erimiş halde bulunan kalkerin suların yüzeye çıktığı yerde çökmesi ile oluşan yer şekilleridir. Çökme olabilmesi için su içindeki CO2 uçması gerekir. Ör: Pamukkale(Denizli)

KARSTİK BİRİKİM ŞEKİLLERİ – SARKIT – DİKİT – SÜTÜN
Kalkerli arazilerdeki mağara tavanından damlayan yer altı suları içinde erimiş haldeki kalkerin çökmesi ile oluşur. Çökme tavanda olursa Sarkit, tabanda olursa Dikit, birleşirlerse Sütun oluşur.

TÜRKİYE'DE DALGA VE AKINTILARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER

Dalgalar, rüzgârların etkisiyle deniz ve göl yüzeylerinde meydana gelen salınımlardır. Dalga boyu rüzgârın hızı arttıkça artar.

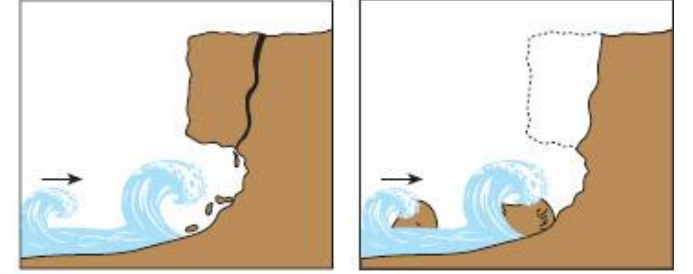
Dalgalar sığ kıyılarda (kıta sahanlığının geniş olduğu) biriktirme, derin kıyılarda ise aşındırma yapar.

Dalgalar sığ kıyılarda (kıta sahanlığının geniş olduğu) biriktirme, derin kıyılarda ise aşındırma yapar.

DALGA VE AKINTILARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER AŞINIM ŞEKİLLERİ – FALEZ (YALIYAR)

Dağların kıyıdan dik bir şekilde yükseldiği alanlarda dalgaların yamacın altını oyması ve üst kısmın çökmesiyle oluşan yer şeklidir. Kıyıdaki diklik kara içlerine doğru geriler.

taneararslancografya.blogspot.com

Yurdumuzda Doğu ve Batı Karadeniz kıyılarında, Akdeniz kıyıları (Teke yarımadası-Taşeli Platosu) ve Marmara Bölgesinde, Tekirdağ-İstanbul arasında görülür.

DALGA VE AKINTILARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER BİRİKİM ŞEKİLLERİ – KUMSAL

Dalgaların taşıdığı malzemeleri sığ kıyılarda biriktirmesiyle oluşan kum depolarıdır. Yurdumuzda en fazla Ege kıyılarında görülür.

DALGA VE AKINTILARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER BİRİKİM ŞEKİLLERİ – KIYI OKU

Dalga ve akıntıların taşıdığı kumları derinliği az olan koylarda denize doğru biriktirmesiyle oluşur.

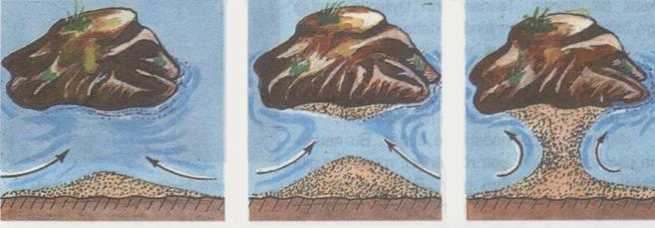
7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

DALGA VE AKINTILARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER BİRİKİM ŞEKİLLERİ – KIYI KORDONU (KIYI SETİ)
Kıyı oklarının koy ve körfezin ağız kısmını kapatacak kadar büyümesiyle oluşan yer şekilleridir. Kıyı settinin gerisinde oluşan göle kıyı set gölü veya lagün gölü denir. Örnek: Büyük ve Küçük Çekmece gölleri.

DALGA VE AKINTILARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER BİRİKİM ŞEKİLLERİ – TOMBOLO
Kıyı yakınında bulunan ada ile kara arasında dalgaların getirdiği malzemeleri biriktirmesi sonucu ada karaya bağlanır. Bu şekilde oluşmuş yer şekillerine Tombolo denir. Ör: Kapıdağ Yarımadası ve Sinop Yarımadası'dır.

TÜRKİYE'DE BUZULLARIN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ

Türkiye'deki buzul alanları, dünyadaki soğumalara bağlı olarak IV. zamanın ilk yarısında oluşmuştur. Ülkemizdeki buzullaşma etkileri genellikle güneşlenmenin daha az olduğu dağların kuzey yamaçlarında görülür. Buzullaşmanın görüldüğü yükselti bölgelere göre farklılık gösterir. İç bölgelerde karasallığın etkisiyle buzullaşma sınırı daha yüksektir.

Ülkemiz ılıman iklim kuşağında olduğundan buzullara yüksek dağlık bölgelerde rastlanır. Türkiye'nin bugünkü yer şekillerinin oluşmasında en az etkili olan dış kuvvet buzullardır. Buzulların en etkili olduğu bölgemiz Doğu Anadolu Bölgesi'dir. Sebebi; yükseltisinin fazla olmasıdır.

TÜRKİYE'DE BUZULLARIN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ – AŞINIM ŞEKİLLERİ

BUZUL VADİLERİ: Yüksek dağlarımızda buzulların eriyerek hareket etmesiyle sirk çukurlukları, sirk çukurluklarından çıkan buzulların akarsu vadileri boyunca ilerlemesiyle "U" profilli buzul vadileri oluşmuştur.

HÖRGÜÇ KAYA: Buzulların dağlık alanlardaki hareketleri sonucunda sert kayalar aşınmış, cilalanmış

tanerarslancografya.blogspot.com

ve törpülenmiştir. Bunun sonucunda buzul vadilerinde yer yer hörgüç kayalar oluşmuştur.

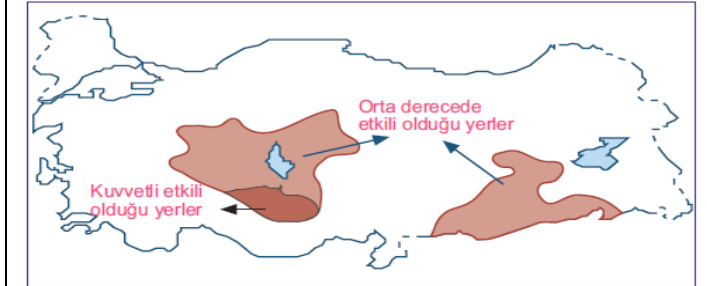
TÜRKİYE'DE BUZULLARIN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ – BİRİKİM ŞEKİLLERİ

MORENLER: Ülkemizde buzul birikim şekilleri fazla görülmez. Bunun başlıca sebebi; buzul vadilerinin önünde yer alan moren setlerinin büyük bölümünün akarsular tarafından taşınmış olmasıdır.

TÜRKİYE'DE RÜZGÂRLARIN OLUŞTURDUĞU YER ŞEKİLLERİ

Türkiye'de rüzgârların oluşturduğu yer şekilleri yaygın değildir.

Kıyı bölgelerimizde, delta alanlarında, İç Anadolu ve G.Doğu Anadolu bölgelerinde rüzgarların oluşturduğu yer şekillerine rastlanır. Rüzgârlar en fazla Konya-Karapınar çevresinde etkilidir.

Konya Karapınar'da yakın zamana kadar sürekli genişleyerek tarım alanlarını işgal eden ve görünümü çölü andıran araziler erozyonu önleme çalışmaları ile kontrol altına alınmıştır.

Ayrıca kumsalların bulunduğu deniz kıyılarında da etkilidir. Çukurova-Silifke deltalarının kıyı bölgeleri,

7. BÖLÜM ÜLKEMİZİN TEMEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

TANER ARSLAN

Kumköy, Şile, Çeşme plajları rüzgârların en etkili olduğu yerlerdir.

Bazı kıyılarımızda sahildeki kumlar rüzgârın etkisiyle tarım alanlarına kadar taşınarak tarımı olumsuz etkilemektedir.

TÜRKİYE'DE KIYI TİPLERİ – ENİNE KIYILAR

Dağların kıyıya dik uzandığı yerlerde görülür. Ege Bölgesi Kıyıları (Edremit-Kuşadası arası) örnektir.

Bu kıyılarda;

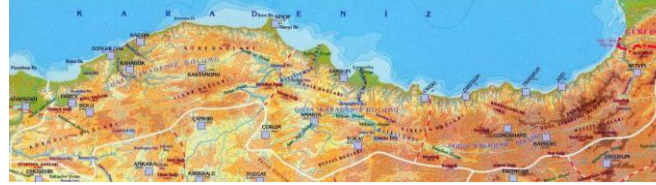
- Girinti-çukıntı doğal liman fazladır.
- İç kesimlere ulaşım kolaydır. Bu sebeple limanların hinterlandı (ard bölge) geniştir.
- Deniz etkisi iç kesimlere kadar sokulabilir.
- Kıta sahanlığı geniştir.

TÜRKİYE'DE KIYI TİPLERİ – BOYUNA KIYILAR

Dağların kıyıya paralel uzandığı yerlerde görülür. Karadeniz ve Akdeniz kıyıları örnektir.

Bu kıyılarda;

- Girinti-çukıntı doğal liman azdır.
- İç kesimlere ulaşım zordur. Bu sebeple limanların hinterlandı (ard bölge) dardır.
- Kıta sahanlığı dardır. Bu sebeple daha çok dalga aşınım şekilleri yaygındır.
- Deniz etkisi iç kesimlere fazla sokulamaz. Bu sebeple kıyı ile iç kesim arasında farklılık fazladır.

TÜRKİYE'DE KIYI TİPLERİ – RİA TİPİ KIYILAR

Akarsu vadilerinin deniz ilerlemesi sonucunda su altında kalmasıyla oluşan kıyı tipidir.

Ör: İstanbul-Çanakkale Boğazları, Haliç ve G.Batı Anadolu kıyılarıdır.

tanerarslancografya.blogspot.com

TÜRKİYE'DE KIYI TİPLERİ – DALMAÇYA TİPİ KIYILAR

Kıyıya paralel uzanmış dağların arasındaki vadilerin deniz ilerlemesi ile su altında kalmasıyla oluşan kıyı tipidir. Dağların yüksek kısımları kıyıda adaları oluşturur. Antalya- Kaş kıyıları örnektir.

TÜRKİYE'DE KIYI TİPLERİ – LİMANLI KIYILAR

Geniş tabanlı vadilerin veya koy-körfezlerin deniz suları altında kalmasıyla oluşan kıyı tipidir. Büyük ve Küçük Çekmece kıyıları limanlı kıyılara örnektir.

